

Н. С. Носань,
к. і. н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

N. Nosan,
Ph.D of history, associate professor, assistant professor of economics and business,
Cherkasy State Technological University, Cherkasy

ADAPTING OF THE EUROPEAN EXPERIENCE OF THE BANKRUPTCY FUNCTIONING IN DOMESTIC PRACTICE

У статті проаналізовано динаміку чисельності справ про банкрутство вітчизняних підприємств та вплив на позиції України за рівнем економічного розвитку у світовому рейтингу, досліджено специфіку законодавчого регулювання процедури банкрутства в європейських країнах. Запропоновано заходи запобігання загрози виникнення банкрутства, враховуючи досвід розвинених європейських держав, а саме: сформувати необхідні механізми та інститути в межах ринкової економіки; прийняти фінансово-кредитні механізми, господарське та фіскальне законодавство, створювати стимули до підвищення рівня прогресивного соціально-економічного розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання.

Загальні проблеми процедури банкрутства підприємств були досліджені багатьма вченими, однак більш детального розгляду потребують аспекти, пов'язані з дослідженням специфіки законодавчого регулювання процедури банкрутства в європейських країнах. Крім того, доцільно дослідити можливості застосування європейського досвіду у вітчизняному законодавстві про банкрутство.

The article analyzes the dynamic of number of domestic bankruptcy enterprises and the impact on Ukraine's position in terms of economic development in the world ranking, studies the specifics of legal regulation of bankruptcy proceedings in European countries. There is offered measures prevent the threat of bankruptcy, the experience of developed European countries, namely: developing necessary mechanisms and institutions within the market economy; adoption of financial and credit facilities, commercial and fiscal legislation, incentives to enhance the progressive social and economic development of local entities.

A lot of scientists examined the general problems of bankruptcy procedures, but aspects related to the specific study of legal regulation of bankruptcy proceedings in European countries require more detailed consideration. In addition, it is necessary to explore the possibility of using European experience in national bankruptcy legislation.

*Ключові слова: банкрутство, криза, неплатоспроможність, санація, мирова угода.
Key words: bankruptcy, crisis, insolvency, reorganization, settlement agreement.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день під впливом динамічних змін економічного та політичного середовища значна частина підприємств в Україні та світі знаходиться у кризовому стані або стані банкрутства. Нестабільність на макrorівні та відсутність досвіду роботи вплинули на виникнення та загострення кризових явищ на значній кількості вітчизняних підприємствах. Окрім того, в умовах жорсткої ринкової конкуренції, яка посилюється під впливом зростання рівня зовнішньоекономічної торгівлі, зокрема з країнами Європейського Союзу, кожне

підприємство перебуває під потенційною загрозою зменшення рентабельності, втрати платоспроможності, внаслідок чого можливе банкрутство.

Так, за офіційними даними станом на березень 2016 р. 39,7% вітчизняних підприємств є збитковими, однак порівняно з аналогічним періодом попереднього року показник зменшився на 7 п. п. або на 15% [1]. Варто зазначити, що значну частку підприємств, справи про банкрутство яких знаходяться на стадії розгляду, становлять ті, в яких вартість активів значно перевищує кредиторську заборгованість. Тобто після проведення

Таблиця 1. Динаміка чисельності справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами в Україні у 2011—2016 рр.

Роки	Кількість справ, закінчених провадженням	З них						Кількість справ про визнання банкрутом
		Залишено без розгляду	припинено					
			У зв'язку з санацією	З укладенням мирової угоди	Із затвердженням звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу	З виконанням усіх зобов'язань перед кредиторами	З інших підстав	
2011	10382	523	8	106	8335	100	1310	6745
2012	7583	275	8	94	6084	101	1021	4631
Приріст 2012/2011, %	-26,96	-47,42	0,00	-11,32	-27,01	1,00	-22,06	-31,34
2013	5697	128	7	82	4948	57	475	3359
Приріст 2013/2012, %	-24,87	-53,45	-12,50	-12,77	-18,67	-43,56	-53,48	-27,47
2014	3324	55	4	70	2989	29	177	2095
Приріст 2014/2013, %	-41,65	-57,03	-42,86	-14,63	-39,59	-49,12	-62,74	-37,63
2015	2406	32	8	53	2159	6	148	1799
Приріст 2015/2014, %	-27,62	-41,82	100	-24,29	-27,77	-79,31	-16,38	-14,13
2016 (I півріччя)	1058	17	0	29	925	10	77	751

Джерело: складено автором на основі [4].

санації або реструктуризації у даних підприємств буде зменшити зобов'язання та продовжити діяльність.

Варто зауважити, що банкрутство та ліквідація підприємств впливає не лише на виникнення збитків у власників та їх контрагентів, а й на зростання кількості безробітних, зниження рівня життя населення, падіння обсягу податкових надходжень до бюджету. В свою чергу, це підвищує вірогідність виникнення макроекономічної нестабільності в країні. Саме тому вкрай важливим кроком є підвищення ефективності вітчизняної системи запобігання банкрутства. Чинне законодавство не забезпечує швидкий та ефективний процес ліквідації неплатоспроможних підприємств або відновлення потенційно платоспроможних суб'єктів господарювання. Зважаючи на це, з метою забезпечення подальшого економічного розвитку України та прискорення її виведення з кризи доцільним є реформування діючої системи банкрутства, створення стимулів для санації неплатоспроможних підприємств та підвищення рівня захисту кредиторів та інвесторів. Враховуючи високий рівень економічного розвитку провідних європейських країн, наявність багаторічної історії становлення власної державності та законодавства у сфері регулювання процедури банкрутства, доцільним є дослідження їх законодавства у сфері банкрутства, що й актуалізує обрану тему.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню теоретичних та практичних аспектів інституту банкрутства приділена значна кількість наукових праць Т.М. Білоконь, П.Д. Пригузи, Л.С. Козак, А. Суббота, І.А. Бланка, Є.Ф. Бріггема, В.В. Ковальова, О.О. Терещенка, В. В. Храпкіна та інших вітчизняних і зарубіжних економістів. Не зважаючи на значний обсяг наукових розробок у даній сфері, подальшого дослідження потребують питання, що стосуються аналізу сучасних тенденцій банкрутства суб'єктів господарювання, оцінки змін у відповідному законодавстві та їх впливу на відновлення платоспроможності підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження ключових аспектів та особливостей процедури банкрутства підприємств в Україні, а також подібного досвіду провідних європейських держав.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На думку вчених, неминучим явищем будь-якої національної системи господарювання є банкрутство її суб'єктів, як відображення об'єктивних процесів структурної перебудови економіки в цілому. В Україні на законодавчому рівні відносини банкрутства регламентуються Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (за новою редакцією, прийнятою Верховною Радою України 30 червня 1999 р). Цей закон характеризує банкрутство як визнану господарським судом неспроможність боржника відновити власну платоспроможність, застосовуючи процедури санації і мирової угоди, та задовольнити грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [2]. Згідно з ч. 3 ст. 10 зазначеного закону в Україні неспроможність визначається нездатністю задовольнити вимоги кредиторів протягом трьох місяців на суму не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати (з 1 травня по 30 листопада 2016 року 435 тис. грн.).

З метою оцінки масштабності наслідків кризових явищ в Україні проаналізуємо основні тенденції порушення справ про банкрутство вітчизняних суб'єктів господарювання. Згідно з офіційною статистичними даними протягом 2015 року кількість справ, що завершилися провадженням становить 2406 справи, що на 27,62% менше порівняно з попереднім роком. Простежується тенденція до щорічного зниження даного показника за аналізований період, а саме: 76,83% порівняно з 2011 роком (табл. 1). Разом з тим, спостерігається зростання кількості звернень суб'єктів господарювання до місцевих господарських судів для вирішення господарських спорів, складаючи у 2015 році 229,6 тис. звер-

Таблиця 2. Динаміка кількості банкрутств та якості процедури ліквідації підприємств в Україні та країнах Західної Європи за 2012–2014 рр.

Країни	Кількість корпоративних банкрутств			Темп приросту, %		Місце країни в рейтингу «Doing Business 2016» за:	
	2012	2013	2014	2014/2012	2014/2013	легкістю ведення бізнесу	якістю ліквідації підприємств
Україна	12016	8811	17597	46,45	99,72	83	141
Австрія	6266	5626	5600	-10,63	-0,46	21	18
Бельгія	10587	11739	10736	1,41	-8,54	43	10
Великобританія	17765	16021	15240	-14,21	-4,87	6	13
Італія	12311	14272	16101	30,79	12,82	45	23
Нідерланди	7373	8375	6645	-9,87	-20,66	28	11
Німеччина	28720	26120	24030	-16,33	-8,00	15	3
Норвегія	3814	4564	4803	25,93	5,24	9	6
Португалія	7763	8131	7200	-7,25	-11,45	23	8
Франція	59556	60980	60548	1,67	-0,71	27	24
Швейцарія	6841	6495	5867	-14,24	-9,67	26	44

Джерело: складено автором на основі [8; 9].

нень, що на 1,3% більше порівняно з 2014 році (226,7 тис. звернень) [3].

Втрата суб'єктом господарювання платоспроможності не завжди означає припинення діяльності та ліквідацію підприємства, а може бути тимчасовим явищем, подолати яке можливо за допомогою застосування таких засобів запобігання банкрутству як санація і мирова угода. З метою оцінки ефективності перелічених процедур розглянемо динаміку розгляду господарськими судами справ про банкрутство за 2011—2016 рр. (табл. 1).

Вагому частку серед розглянутих господарськими судами справ за 2015 рік (22,3%) становлять справи про банкрутство, що на 29,1% менше порівняно з 2014 роком. Разом з тим, 9,7% з них або 2,2% від загального обсягу розглянутих господарськими судами справ складають завершені провадженням справи з розгляду заяв про порушення процедури банкрутства, кількість яких суттєво скоротилася (на 28,1%) порівняно з 2014 роком [3].

Досліджуючи особливості здійснення процедури банкрутства в Україні, доцільно розглянути закордонний досвід. Історія еволюції світової практики у сфері законодавства про банкрутство підприємств має два принципово різних напрями розвитку: британська та американська моделі. З позиції британської моделі (прокредиторської) банкрутство розглядається як засіб повернення боргів кредиторам, супроводжуючись ліквідацією боржника. Метою американської моделі (продебіторської) є реабілітація підприємства та відновлення його платоспроможності. Проте на сьогоднішній день у законодавствах розвинутих країн існує тенденція до комбінування обох принципів [5].

На початкових етапах незалежності України правове регулювання процедури банкрутства було "прокредиторським", не вирішуючи проблем фінансової санації підприємств та не надаючи пільг боржникам. Головним завданням було погашення боргів перед кредиторами у будь-який спосіб, навіть зі шкодою для виробництва. Після нової редакції закону, прийнятої Верховною Радою України 30 червня 1999 р., правове регулювання процедури банкрутства підприємств спрямовується на досягнення не особистого інтересу, а спільної мети — відновлення платоспроможності боржника та збереження суб'єкта господарської діяльності. Тобто метою

прийняття закону є вирішення триєдиної задачі: підвищення продуктивності використання виробничих потужностей; уникнення процесу розкрадання майна неплатоспроможних суб'єктів господарювання; задоволення вимог кредиторів [6].

Однак прийняття закону залишає не вирішеними значну кількість принципів аспектів. Зокрема існують питання, пов'язані з забезпеченням рівноваги у задоволенні інтересів між кредиторами та боржниками. Процедура санації застосовується як спосіб отримання контролю над інвестиційно-привабливими підприємствами. Недосконалість процедури контролю над арбітражними керуючими (розпорядниками майна, ліквідаторами) призводить до значної кількості зловживань [7]. Крім того, через непрозорість цілого ряду процедур банкрутства воно може використовуватися у якості зручного інструменту для махінацій та зловживань (фіктивне банкрутство або доведення до банкрутства).

Доцільно продовжити реформування у сфері політики регулювання процедури банкрутства підприємств, враховуючи досвід розвинених європейських країн, оскільки вони володіють багаторічною історією становлення власної державності та законодавства у сфері регулювання процедури банкрутства, зокрема, а також демонструють високий рівень розвитку економіки. З цієї метою розглянемо статистичні дані країн Західної Європи щодо легкості ведення бізнесу та кількості збанкрутілих підприємств та порівняємо з аналогічними вітчизняними показниками (табл. 2).

На ведення бізнесу підприємств важливий вплив має ефективність системи банкрутства та ліквідації суб'єктів господарювання. Процедура банкрутства вітчизняних підприємств може тривати роками, тому за оцінками Всесвітнього банку за показником легкості ведення бізнесу за 2015 рік Україна посідає 83 місце, а за рівнем ефективності процедури ліквідації підприємств — 141 місце із 185 країн світу.

Не зважаючи на те, що банкрутство регулює ринкову економіку за допомогою ліквідації неефективних та неплатоспроможних підприємств, рівень банкрутства в Україні досить високий. До того ж, за аналізований період спостерігається тенденція до збільшення кількості корпоративних банкрутств на вітчизняному ринку, складаючи за 2014 рік 17597 підприємств,

що на 46,45% більше порівняно з 2012 роком та на 99,72% проти 2013 року. Подібна тенденція спостерігається і в таких європейських країнах як Італія та Норвегія, однак Україна поступається за рівнем легкості ведення бізнесу та якістю ліквідації підприємств.

Відповідно до методики "Doing Business" розрахунок позиції країни в рейтингу за якістю ліквідації підприємств здійснюється за такими параметрами: коефіцієнт задоволення вимог кредиторів, тривалість процедури банкрутства та вартість процедури ліквідації (табл. 3).

Відповідно до даних таблиці 3, вітчизняна система банкрутства не є ефективною. Обмежуючими чинниками виступають: висока частка витрат підприємства при закритті (судові витрати, оплата юридичних послуг тощо), що перешкоджає в належній мірі розподілу майна ліквідовуваного підприємства (13,2%); значний рівень витрат під час процедури банкрутства (38,3% від статутного капіталу підприємства). Саме тому, на сьогоднішній день актуальним є зменшення кількості збанкрутілих підприємств за рахунок їх ефективного оздоровлення. Дослідимо особливості здійснення процедур банкрутства у розвинених європейських країнах.

У Франції на сьогоднішній день процедура банкрутства регламентується законодавством, прийнятим у 1985 року, особливістю якого є акцент на попередженні виникнення банкрутства. Дане законодавство передбачає захист підприємств-боржників, що зумовлено пріоритетністю інтересу до питання соціального захисту населення.

Важливим є виведення з ринку неспроможних підприємств задовго до офіційного повідомлення про їх банкрутство. Тому, починаючи з 1994 р., у разі виявлення ознак близької неспроможності підприємства аудиторі повинні відправляти до суду копію аудиторського висновку. Французький суд призначає особу, за клопотаннями якої є можливість ввести мораторій на індивідуальні дії кредиторів стосовно майна боржника, хоч офіційна процедура ще не відкрита. План реструктуризації затверджується судом без згоди кредиторів.

Після прийняття судом клопотання про неспроможність підприємства розпочинається період спостереження, під час якого проводиться оцінка ситуації та прийняття рішення стосовно реорганізації або ліквідації підприємства. Більш доцільною серед реорганізаційних процедур є здача підприємства в оренду з правом подальшого викупу на термін до двох років, а серед ліквідаційних — продаж суб'єкта господарювання як виробничої одиниці. Зазначені пріоритети обумовлені необхідністю збереження робочих місць [10, с. 26—36; 11, с. 173—178].

У Німеччині з 1999 р. діє законодавство про банкрутство, особливістю якого є максимальний захист прав кредиторів. Протягом 21 дня підприємство-боржник зобов'язане відновити свою платоспроможність, у протилежному випадку — самостійно подати до суду заяву

Таблиця 3. Основні кількісні показники процедури банкрутства в Україні та іноземних державах за 2015 рік

Країна	Витрати на закриття підприємства (від вартості об'єкта нерухомості), %	Частка відшкодування вимог кредиторів, %	Тривалість процедури банкрутства, років
Україна	8,3	42	2,9
Країни Європи та Центральної Азії	13,2	38,3	2,3
Країни ОЕСР	9	72,3	1,7

Джерело: складено автором на основі [8].

про банкрутство. Не дотримання даної процедури призводить до виникнення кримінальної відповідальності.

У випадку визнання боржника банкрутом проводиться судове розслідування, під час якого призначений судом експерт проводить дослідження причин неплатоспроможності, розміру заборгованості та достатності коштів, необхідних для погашення судових витрат. Через півтора місяці після введення процедури банкрутства кредитори мають ухвалити рішення про чергові заходи стосовно боржника. Це може бути або продаж майна або санація.

Якщо прийнято рішення про продаж майна, конкурсний керуючий керується принципом збереження цілісності суб'єкта господарювання. У разі прийняття рішення щодо проведення санації, існують наступні варіанти проведення процедури: без зміни власника підприємства (інвестування коштів у бізнес боржника) та зі зміною власника (продаж підприємства) [6].

Система регулювання процедури банкрутства Англії існує з XVI ст. і є однією з найстаріших у світі. Сучасне ж законодавство почало функціонувати з введенням в дію законів про неспроможність у 1825 р. Британське законодавство у сфері регулювання процедури банкрутства є радикально про кредиторським, оскільки основна увага приділяється поверненню коштів і погашенню боргів за рахунок розпродажу майна підприємства-банкрута.

За клопотанням підприємства-боржника до спеціального суду у справах про неспроможність та банкрутство, який не здатен виконати свої фінансові зобов'язання, розпочинається конкурсний процес. Судове слухання розпочинається приблизно через тиждень після отримання заяви і у випадку прийняття клопотання вживаються заходи стосовно охорони конкурсного майна, встановлюючи необхідність визнання боржника неспроможним та призначення конкурсного керівника. При цьому, підприємство-боржник продовжує бути власником свого майна, а конкурсне управління здійснюється від його імені, з метою визначення обсягів активів та пасивів і включенні у конкурсну масу всіх видів майна, які є у розпорядженні боржника. Продаж майна боржника здійснюється за допомогою публічних торгів. Після ретельної перевірки всіх пред'явлених та прийнятих до задоволення вимог розпочинається етап здійснення платежів на користь кредиторів у міру накопичення сум, одержаних від реалізації майна боржника. Для українського законодавства доцільним є заповнення практики застосування взаємозаліків, враховуючи принцип мінімізації втрат для платоспроможної сторони. Оцінюючи всі права вимог, у разі наявності у підприємства-боржника та кредитора взаємних зобов'язань береться до уваги лише баланс [12, с. 45—46].

ВИСНОВКИ ТА ПОДАЛЬШІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основним завданням діючого законодавства щодо регулювання процедури банкрутства підприємств в Україні, як і в більшості іноземних країн, є відновлення платоспроможності боржника, а не його ліквідація. Тому у багатьох розвинених країнах пріоритетними є саме санаційні (реорганізаційні) процедури, метою яких є збереження підприємства та відродження його потенціалу.

Досвід розвинених європейських держав у сфері антикризового управління дає змогу сформувати необхідні механізми та інститути в межах ринкової економіки; прийняти фінансово-кредитні механізми, господарське та фіскальне законодавство, а також створювати стимули до підвищення рівня прогресивного соціально-економічного розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання. Однак жоден із розглянутих досвідів не може бути застосований у чистому вигляді для формування системи антикризового управління. Оскільки значна кількість вітчизняних підприємств знаходяться у стані кризи, необхідно визначити загальний алгоритм дій стосовно прогнозування банкрутства підприємницької структури, враховуючи методики закордонного досвіду.

Література:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 14.05.1992 №2343-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
3. Статистичний аналіз показників роботи системи господарських судів за 2015 рік (із виступу Голови ВГСУ Б. Львова на пленумі ВГСУ 25. 02. 2016 р.) [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/26022016_1.pdf
4. Звіт судів першої інстанції про розгляд господарських справ Форма № 1-МС за 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, I півріччя 2016 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/
5. Суббот А. Шляхи вдосконалення механізму процедури банкрутства в Україні на основі міжнародного досвіду [Електронний ресурс] / А. Суббот // Віче. — 2014. — № 18. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4414/>
6. Козак Л.С. Інститут банкрутства як невід'ємний елемент ринкової економіки / Л.С. Козак, О.В. Федорук // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. — 2010. — Вип. 7. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2010_7_73
7. Пригуза П.Д. Доктрина права неплатоспроможності — чи потрібна вона Україні / П.Д. Пригуза. — 21 листопада 2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4414/>
8. Doing Business 2016, офіційний сайт "Світового банку" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>

9. Corporate insolvencies in Europe, 2014/15 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.creditreform.lt/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/It/Documents/Corporate_insolvencies_in_Europe_2014-15_EN.pdf

10. Білоконь Т.М. Санація підприємств: організаційно-економічний механізм: монографія / Т.М. Білоконь, Л.М. Несен. — Вінниця: ВНТУ, 2010. — 152 с.

11. Ліготенко Л.О. Банкрутство та санація суб'єктів господарювання в Україні: монографія / Л.О. Ліготенко, О.О. Хіленко, І. І. Дянков; за ред. Л.О. Ліготенко. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. — 348 с.

12. Храпкіна В.В. Адаптація світового досвіду антикризового управління в Україні / В.В. Храпкіна, О.П. Чучко // Технологический аудит и резервы производства. — 2015. — № 1 (7). — С. 42—49.

References:

1. The official website of the State Statistics Committee of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine "On Restoring Debtor's Solvency or Declaring it Bankrupt", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> (Accessed 14 May 1992).
3. Speech by Chairman of SECU B. Lvov (22.02.2016), "Statistical analysis of the performance of the system of commercial courts by 2015", available at: http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/26022016_1.pdf
4. Report of first instance consideration of economic affairs in 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, the first half of 2016, available at: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/
5. Subbot, A. (2014), "Ways of improving the mechanism of bankruptcy procedure in Ukraine based on international experience", Veche, vol. 18, available at: <http://www.viche.info/journal/4414/>
6. Kozak, L. and Fedoruk, O. (2010), "Bankruptcy Institute as an integral part of the market economy", Project management, systems analysis and logistics. Technical Series, vol. 7, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2010_7_73
7. Pryhuza, P. (2013), "The doctrine of insolvency law — is it needed Ukraine", available at: <http://www.viche.info/journal/4414/>
8. Doing Business (2016), The World Bank, available at: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>
9. Corporate insolvencies in Europe (2014/15), available at: http://www.creditreform.lt/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/It/Documents/Corporate_insolvencies_in_Europe_2014-15_EN.pdf
10. Belokon, T. and Nesen, L. (2010), Sanatsiia pidpriemstv: orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm [Sanitation companies: organizational and economic mechanism], VNTU, Vinnitsa.
11. Lihonenko, L.O. Gilenko, L.O. and Djankov, I.I. (2011), Bankrutstvo ta sanatsiia sub'iektiv hospodaruvannia v Ukraini [Bankruptcy and reorganization of business entities in Ukraine], KNTU, Kiev.
12. Hrapkina, V. and Chuchko O. (2015), "Adapting the international experience of crisis management in Ukraine", Technological audit and production of reserves, vol. 1 (7), pp. 42—49.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2016 р.